

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/2 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Полвонов Козимбек

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ШАҲАРЛАРИ ТОПОНИМИГА ОИД
МАЪЛУМОТЛАР 10-15

Hadjamuratova Matlyuba

МАКТАВГАСНА ТА’ЛИМДА БОЛАЛАРНИ ИЈТИМОЙ НИМОYA QILISHGA INNOVATSION
YONDOSHUVNING DOLZARBLIGI 16-21

Шовкатов Шокир Шовкат ўғли

АБУЛ-ЮСР ПАЗДАВИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШДАГИ ЁНДАШУВЛАР 22-31

Mo‘minov Xusanboy Madaminjonovich, Qodirjonov Omadjon Tavakkaljon o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SUD QONUNCHILIGIGA KIRITILGAN O‘ZGARISHLAR VA
ULARNING ANAMIYATI 32-36

Пардаев Асрор

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ АҲОЛИСИНИ ХАЛҚ ИСТЕЪМОЛИ ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ
МАҲСУЛОТЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ 37-42

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Умурзақова Мўътабархон Нодир қизи

ЖАХОНДА ТИББИЙ СУҒУРТА ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ 43-52

Рахманов Зафар

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА ДЕПОЗИТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ
ТЕНДЕНЦИЯЛАРИНИ БАҲОЛАШ 53-62

Аминов Фазлитдин Бахадирович

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СЕМЕЙНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИКЕ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 63-70

Курбонова Шахриноз Авазхоновна

ИҚТИСОДИЁТНИ ДИВЕРСИФИКАЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИДА АСОСИЙ ВОСИТАЛАР
ТАҲЛИЛИНИ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ 71-81

Azimova Hulkar Egamberdiyevna

KREDIT PORTFELINI SAMARALI BOSHQARISHDA TIJORAT BANKLARINING O‘RNI 82-87

Rajabov Orzujon Mamasoliyevich

LOGISTIKA XIZMATLARINI KO‘RSATISHDA BUYUMLAR INTERNETI (INTERNET OF
THINGS)DAN FOYDALANISH 88-93

Саидов Сарвар Хайруллоевич

ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИЛАРИДА БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ
БОРАСИДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ 94-104

Сержанов Аймурат Медетбаевич

ХАЛҚАРО АМАЛИЁТ ВА ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ БАНКЛАР ХИЗМАТЛАРИНИ ЯРАТИШ
ЗАРУРИЯТИ 105-111

Туробов Шерзод Алишеревич, Ибодуллаев Зафар Ибодуллаевич

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХОРИЖ
ТАЖРИБАСИ 112-119

Daniyarova Feruza Baxriddinovna, Chinorova Shahodat Mansur qizi

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA HORIJIIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH
YO‘LLARI 120-126

Temirova Feruza Sagdullayevna
XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA BRENDGA SODIQLIK 127-132

Sharipova Shaxzoda Xasanovna
YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM MADANIYATINI YUKSALTIRISH ISTIQBOLLARI 133-138

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Алимова Шахноза Хамидовна
НОГИРОНЛИГИ БОР ЁШЛАР - АЛОҲИДА ХУСУСИЯТГА ЭГА ИЖТИМОЙ-ДЕМОГРАФИК
ГУРУҲ СИФАТИДА 139-147

Асракулова Адиба Набиевна
“ЁШЛАР ВА БИЗНЕСНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЙИЛИ” НИНГ ҚАБУЛ ҚИЛИНИШИ
ТАДБИРКОРЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ
АҲАМИЯТИ 148-154

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Teshabayeva Dilfuza Muminovna
LEXICAL PROBLEMS OF TRANSLATING THE NAMES OF NEW PHENOMENA IN MASS
MEDIA 155-160

Rustamov Ilhom Tursunovich, Inog'omjonova Robiya Rustamjon qizi
INTERFERENSIYA HODISASINING TILDA AKS ETISHI XUSUSIDA OLIMLARNING
TADQIQOTLARI VA QARASHLARI 161-165

Abdikhmidova Sevinch Obidjon kizi
PROBLEMS FACED IN TRANSLATING PROPER NOUNS 166-170

Djurakulova Elmira Suyunova
SHOYIM BO'TAYEV ROMANLARIDA BADIY XRONOTOP VA MIFOLOGIK TALQIN 171-177

Dalieva Madina Khabibullaevna
THE ROLE OF BLENDING THEORY IN POLYSEMY AND METAPHOR 178-183

Жўраева Ирода Ахмедовна
ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК АНТРОПОНИМИК ЛУФАТЛАР ТИПОЛОГИЯСИ 184-189

Iminova Shahnoza-Begim Bahodirovna
INGLIZ TILIDA INSONNING IJOBIY AQLIY XUSUSIYATLARINING IFODALOVCHI
BIRLIKLARINING KONSEPTUAL, LINGVO-MADANIY XUSUSIYATLARI 190-193

Irgasheva Shoxida Sadriddinovna
INTERNET DISKURSIDAGI IQTISODIY NEOLOGIZMLARNI TARJIMA QILISH
XUSUSIYATLARI 194-200

Tursunova Zarina Farxodovna
LINGVISTIKADA EMOTLARNI O'RGANISHGA ZAMONAVIY YUNDASHULAR (INGLIZ TILI
ASOSIDA)..... 201-205

Satibaldiyev Erkinjon Kamilovich
PARADIGMATIC SOUND INTERFERENCE IN THE ENGLISH SPEECH OF
TURKOPHONES 206-212

Radjabova Hafiza Shukrulloevna
INGLIZ VA O'ZBEK TERMINOLOGIYASINING METODOLOGIK ASOSLARI 213-220

Avezova Dilovar Salimovna
TAXALLUSLARNI O'RGANISHNING NAZARIY JIHATI 221-225

<i>Alikberova Kamila Adhamovna</i> A CRITICAL ANALYSIS OF LANGUAGE USE AND LANGUAGE ACQUISITION	226-232
<i>Rakhmatova Bahara Ibodulla qizi</i> THE ROLE OF LEGAL DISCOURSE IN MODERN LINGUISTICS	233-238
<i>Valieva Nargizakhon Zamir kizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF “KITE RUNNER” AND “A THOUSAND SPLENDID SUNS” BY KHALED HOSSEINI: THEMES, CHARACTERS, AND SOCIOPOLITICAL CONTEXT	239-244
<i>Mamatqulova Zilola Rejabaliyevna</i> RISHTON KULOLCHILIK MAKTABI KASB-HUNAR LEKSIKASINING STUKTURAL TASNIFI	245-251
<i>Alimova Kamola Tursunovna</i> CHALLENGES IN PREPARATION OF GUIDE TRANSLATORS	252-258
<i>Сейтумбетова Айкумар Пулатбаевна</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ И КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	259-264
<i>Бегжанова Айсилу Махмудовна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА КОМПЬЮТЕР ЛИНГВИСТИКАСИ ТЕРМИНЛАР ТИЗИМИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	265-270
<i>Kubanova Ilmira Sharifovna</i> EXPLORING ABBREVIATED RAILWAY TERMINOLOGY IN ENGLISH: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	271-275
<i>Azamjonova Sarvinoz</i> USE OF TOPONYMS IN MODERN FRENCH MEDIA	276-282
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Muxiddinova Dildora Muxiddinovna</i> O‘ZBEKISTONNING BOJXONA FAOLIYATIGA KIOTO KONVENSIYASINI JORIY ETISHNING HUQUQIY JIHLTLARI VA JSTGA A‘ZOLIKNING TA‘SIRI	283-292
<i>Asadov Eldorjon Nizomiddin o‘g‘li</i> SOLIQ NAZORATI HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATI INSTITUTINING MUHIM OMILI	293-298
<i>Mustanov Ixom Abdivalijonovich</i> BANK QONUNCHILIGINI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKNING NAZARIY-HUQUQIY JIHLTLARI	299-304
<i>G‘oyibov Jo‘rabek Choriyevich</i> YOSHLAR MIGRATSIYASI: MUAMMO VA YUTUQLAR TAHLILI	305-309
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Kuziyev Otabek Chuliyevich</i> TALABALARDA AXBOROT MODELLASHTIRISH KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM UCH BOSQICHI	310-314
<i>Fattaxova Diloram</i> TIL O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN KOMPYUTER METODLARI	315-321
<i>Moydinova Elmira</i> APPLICATION OF FLIPPED LEARNING METHODS IN THE UNIVERSITY	

CLASSROOM	322-326
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i>	
ZAMONAVIY BOSHLANG'ICH TA'LIMDA 4K MODEL KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHGA INTEGRATIV YONDASHUVNING MOHIYATI	327-333
<i>Doniyorova Gulrux Shoniyozovna</i>	
AVTOMOBILSOZLIK YO'NALISHI TALABALARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA DASTURIY VOSITALARNING AHAMIYATI	334-338
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i>	
RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIMINING ASOSIY NAZARIYALARIDA TA'LIM OLUVCHINING ANALITIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	339-344
<i>Xo'jamberdiyeva Dilfuza Ikramovna</i>	
DARSLIK BILAN ISHLASH O'QUVCHILARNING AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA	345-351
<i>Mamaraimov Bekzod Qodirovich</i>	
O'QUVCHILARNING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING QIDIRUV FAOLIYATIGA TAYYORLIGI	352-356
<i>Xudayberdiev Nurislam Nuralievich</i>	
BO'LAJAK O'QITUVCHILARINING RAQAMLI KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILY-PEDAGOGIK MEXANIZMI	357-363
<i>Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich</i>	
TALABALARINING O'QUV FAOLIYATI VA ILMIY IZLANISHLARIDA SUN'IY INTELLEKT: IMKONIYAT VA CHEGARALAR	364-369
<i>Teshaboyeva Shahodat</i>	
ZAMONAVIY SHAROITDA SHAXSNING KASBIY HUQUQIY MADANIYATI	370-375
<i>To'rayeva Dilnoza Ismoilovna</i>	
RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH USLUBIY TAYYORGARLIKNING BIR QISMI SIFATIDA	376-380
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i>	
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	381-388
<i>Dusyarov Salimjon Xudaymurotovich</i>	
HARAKATLI O'YINLAR ASOSIDA MAKTAB O'QUVCHILARIDA JISMONIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH	389-393

Avezova Dilovar Salimovna
Buxoro davlat universiteti filologiya fakulteti
rus tilshunosligi kafedrası o'qıtuvchisi

TAXALLUSLARNI O'RGANISHNING NAZARIY JIHATI

Annotatsiya: Tishunoslikning, onomastik ko'lami hamda ular haqidagi bilimlar majmuining jahon va o'zbek onomastikasining. amaliy va uslubiy jihatlardan tadqiq etilishi, ya'ni ularni bir butun gizim sifatida o'rganilish tarixi bilan tanishish; Mazkur maqola adabiy taxalluslar bilan qiziquvchi talabalar, magistrantlar va tadqiqotchilarga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: onomastika, antroponika, taxalluslar semantikasi, atama, atoqli otlar.

Avezova Dilovar Salimovna
Teacher of the Department of Russian Linguistics,
Faculty of Philology, Bukhara State University

THEORETICAL ASPECT OF STUDYING PSEUDONYMS

Abstract: Acquaintance and research from the practical and methodological side, world and Uzbek onomastics in terms of the volume of knowledge, that is, them as a whole, secrets with the history of the study of onomastics and the body of knowledge about them.; The article is intended for students, undergraduates and researchers interested in literary pseudonyms.

Key words: onomastics, anthroponics, semantics of nicknames, term, proper names.

Авезова Диловар Салимовна
преподаватель кафедры русского языкознания филологического
факультета Бухарского государственного университета

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ИЗУЧЕНИЯ ПСЕВДОНИМОВ

Аннотация: Знакомство и исследование с практической и методологической стороны, мировой и узбекской ономастики по объему знаний, то есть их как целой, тайны с историей изучения ономастика и совокупность знаний о них.; Статья предназначена для студентов, магистрантов и исследователей, интересующихся литературными псевдонимами.

Ключевые слова: ономастика, антропоника, семантика прозвищ, термин, имена собственные.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI2Y2024N31>

Kirish. Taxalluslarni o'rganadigan fan antroponimiya deb ataladi, bu fanning bo'limi onomastika bo'lib, kishiga tegishli atoqli otlarni o'rganadi. Onomastika yunoncha onomastike so'zidan olingan bo'lib "nom qo'yish san'ati" degan ma'noni bildiradi. Hozirda bu atama ikki ma'noda qo'llaniladi:

1. Berilgan tilda qo'llaniladigan barcha o'ziga xos otlar yig'indisi.

2. To'g'ri otlar, ularning yasalishi va o'ziga xos xususiyatlarini o'rganuvchi tilshunoslik sohasi

Onomastika fani atoqli nomlarni olgan obyektlarning toifalariga ko'ra bir necha bo'limlarga ajratiladi: antroponim — kishilarning atoqli nomlari (ismlari, familiyalari, ota ismlari, laqablari, taxalluslari)ni o'rganadi.

Antroponimika antroponimlarni — kishilarning ismlarini va ularning alohida tarkibiy qismlarini (ismlar, otasining ismi, sharifi, laqabi, taxalluslari va boshqalar) ularning kelib chiqishi, rivojlanishi, faoliyat ko'rsatish shakllarini o'rganadi;

Taxalluslar maxsus talqinni talab qiladi, bu esa aniqlash imkonini beradi

“O'rganilayotgan til madaniyatining qadriyat dominantlari. Ushbu yondashuv turli madaniyat vakillari o'rtasidagi muloqotni optimallashtirishga yordam beradi ” [7, p. 32]. Taxallus – “antroponimning bir turi bo'lib, u kishining ijtimoiy hayotida haqiqiy ism bilan birga yoki uning o'rnida mavjud bo'lgan xayoliy ism” [8, s. 192].

Mualliflar qachon taxallusdan foydalanadilar?

-Muallifning adabiy qiziqishlari unga professional yoki shaxsiy hayotida zarar yetkazish xavfi bo'lsa.

-Muallif o'zi haqidagi ma'lumotlarni boshqalar bilishini xohlamasa.

-Muallifning familiyasi jarangdor bo'lmasa, eslab qolish qiyin yoki juda keng tarqalgan bo'lsa. U boshqa taniqli shaxsning ismi ham familiyadosh bo'lganda.

-Muallif bir nechta janrlarda ijod qilsa va bu asarlarni bir-biridan ajratishni xohlaganda.

-Muallif o'ziga e'tibor qaratish uchun va shunga o'xshash sabablar bilan taxalluslardan foydalanishi mumkin. Shunday qilib, taxallusdan belgi yoki tashqi sharoitlarga moslashtiradigan vosita sifatida foydalaniladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Taniqli olim A.A.Reformatskiy o'z vaqtida atoqli va turdosh otlarni quyidagicha farqlashni taklif etgan edi: atoqli otlar birinchi navbatda nominativ funksiyaga ega, ya'ni muayyan predmetlarni, narsa-hodisalarni alohida nomlash uchun xizmat qiladi, turdosh otlar esa semasiologik, ya'ni ifodalovchi funksiyani bajaradi, ya'ni ular predmet, voqea-hodisalarni nomlash bilan birga ular haqidagi tushunchani ham bildiradi. [Реформятский Л.Л.Ввезение в ятмконедекис -М .. 1967. — С. 29-30; 57-62.]

DJ. Mill va uning tarafdorlari tomonidan olg'a surilgan “Atoqli otlarda ma'no va konnotatsiya ifodalanmasligi haqiqat nazariya”ga munosabat bildirib, Ye. Grodzinski atoqli otlar ham biror predmet, voqea-hodisa haqida haqida ma'no bildiradi,designatga bo'ladi, degan fikrni asoslashga intiladi.

Yangi boshlovchilar uchun leksiko-grammatik kurs” (mualliflar S. A. Xavronina, L. A. Xarlamova) “Anton Pavlovich Chexov (1860–1904)” matnini o'qishning dastlabki bosqichida quyidagi kontekstda duch keladi: “O'sha davr tanqidchilaridan biri: “Antosha Chexontening hikoyalari — bu taxallusi bilan A. P. Chexov yozgan — kulrang choyshabdagi olmos kabi porlaydi.”

Tildagi atoqli nom (ot)larning xilma-xil xususiyatlari juda qadimgi davrlardan buyon turli xil soha olimlarining diqqatini o'ziga jalb etib keladi. Masalan, qadimgi yunon olimlari Aristotel, Demokrit, Geraklitning asarlarida ham atoqli otlarning xususiyatlari haqida fikr-mulohazalar bildirilgan edi. Jumladan, Aristotel “Poetika” asarida otni nutq bo'laklaridan biri deb hisoblaydi va unga quyidagicha tarif beradi: “Ot murakkab, ma'no anglatuvchi, zamoni

bildirmaydigan, qismlari o‘z-o‘zidan ma’no anglatmaydigan so‘zdir” Eramizgacha 1- asrda yashagan Yuliy Polluks “Onomastik” nomli atoqli otlarga izoh beruvchi lug‘at yaratgan.

Muhokama. Har qanday tilning onomastik tizimi, jumladan o‘zbek tilining ham onomastik tizimi miqdoran g‘oyat ko‘p qirrali, hajman ulkan, nominativ-funksional xususiyatiga ko‘ra o‘zaro farqlanuvchi, shu bilan birga, bir-biri bilan muayyan bog‘liqlik xususiyatiga egadir. Tilning leksik boyligini konkret lug‘aviy birliklar tashkil etganidek, tilning onomastik fondini onomastik leksika tarkibiga kiruvchi konkret atoqli otlar tashkil etadi. Onomastik birlik deyilganda aslida konkret atoqli ot nazarda tutiladi.

Onomastik birliklarga tarixiy nuqtai nazardan yondashuv tarixiy, arxeologik va etnografik ma’lumotlarni, faktlarni onomastika doirasiga keng tatbiq etishga olib keldi. Shu bilan birga onomastik leksika tarixiy aspekt (qiyosiy-tarixiy va tarixiy-qiyosiy yo‘nalishlar) da keng o‘rganildi. Onomastikaga qo‘llashda lingvo-tarixiy metodni A. M.Selishev, A.I.Popov, V.A.Nikonov, B.A.Serebrennikov, kabi O.N.Trubachev, Yu.A.Karpenko B. N.Toporov, rus olimlarining, V.Georgiev, V.Tashidkiy, S.Rospond, F.Bezglay Sing ari chet ellik olimlarning xizmati katta bo‘ldi.

XX asrning 60-70-yillarida o‘zbek tilshunosligida bir qator ilmiy yo‘nalishlar paydo bo‘ldi. Masalan: eksperimental fonetika, fonologiya, morfonologiya, frazeologiya, stilistika (uslubshunoslik), nutq madaniyati, ijtimoiy tilshunoslik (Sotsiolingvistika), areal lingvistika, lingvostatistika kabilar. O‘zbek onomastikasi ham o‘sha davrlarda vujudga kelgan tilshunoslikning yangi sohalaridan biri sanaladi. O‘zbek onomastikasi (nomshunosligi) o‘tgan asrning ikkinchi yarmidan boshlab tilshunoslikning eng rivojlangan sohalaridan biriga aylandi. O‘zbek nomshunosligi bo‘yicha olib borilgan keng ko‘lamli tadqiqotlar o‘zbek onomastikasi sohasini bir qator monografiyalar, risolalar, izohli lug‘atlar, ko‘p sonli ilmiy maqolalar, nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalari bilan boyitdi.

XX asrning 60-70 yillari taniqli rus tilshunosi A. V. Superanskaya atoqli otlarning tilshunoslikda (ayniqsa, chet el tilshunosligida) o‘rganilish tarixi bilan maxsus shug‘ullandi hamda “Atoqli otlarning umumiy nazariyasi” nomli yirik tadqiqotini e‘lon qildi.

O‘tgan asrning ikkinchi yarmida taxalluslarni aniqlash bo‘yicha qator tadqiqotlar olib borgan va o‘zi ham Oltoy, Bois, Qorizoda, Yosh qalam, Tilchi, Eshitguchi taxalluslari bilan ijod qilgan Bois Qoriyev taxalluslarni aniqlash va o‘rganish borasida yutuqlarga erishgan. Uzbekiston Fanlar Akademiyasi nashri hisoblangan “O‘zbek tili va adabiyoti” jurnalning 1967 yil 1-sonida e‘lon qilingan Bois Qoriyevning “Adabiy taxalluslar haqida” deb nomlangan tadqiqotida Abdulla Qodiriyning 33ta taxallusi keltirilgan.

Jahon adabiyoti namoyondalari ham o‘zlariga adabiy taxalluslar tanlab ijod qilishgan. Yozuvchilar o‘zlari uchun taxalluslar oladilar, buning sabablari juda ko‘p. Ko‘pincha bu taxalluslar mualliflar uchun hayotdagi haqiqiy ism va familiyalarning o‘rnini egallaydi.

Natijalar. G‘arb adabiyotida mualliflarning haqiqiy ismlari taxalluslar bilan almashtirgan ko‘plab misollar mavjud:

Taxallusi	Haqiqiy ismi
O. Genri	Uilyam Sidney Porter
Lyuvis Kerroll	Charlz Lutvidj Dodjson

Volter	Fransua-Mari Aruet
Stendal	Mari-Anri Beyl
Mark Tven	Samuel Langhorne Klemens

Rus adabiyoti vakillari orasida taxalluslar o'ylab topishda tengi yo'q yozuvchi Anton Pavlovich Chexov edi. Ular orasida Makar Baldastov, Don Antonio Chexonte, Krapiva, Shiller Shekspirovich Gyote, Gayka №6, Purselepetanov, Shampanskiy, Kochkarev, Spiridonov Svolachev, Akaki Tarantulov, Nekto, Arkxip Indeykin va boshqalar.

Uning qirqdan ortiq taxalluslari bor edi. Ajablanarlisi shundaki, shunchalik ko'p taxalluslari ichidan birortasi uning haqiqiy familiyasini o'rnini egallamagan. Barcha uchun yozuvchi Chexov bo'lib qoladi.

Taxalluslarni turli xususiyatlarni hisobga olgan holda tahlil qilish mumkin.

Shunday qilib, XX asrning Rossiyadagi eng muhim adabiy taxallusi bu Aleksey Maksimovich Peshkovga (1868-1936) tegishli bo'lgan Maksim Gorkiydir. Talabalar birinchi navbatda taxallus semantikasiga e'tibor berishlari kerak. Eng ko'p ishlatiladigan so'zlar bir nechta ma'noga ega va "gorkiy" so'zi bu borada istisno emas. Rus tilining izohli lug'atida quyidagi izohlar qayd etilgan:

1. O'ziga xos o'tkir va yoqimsiz ta'mga ega bo'lish. Achchiq.
2. qayg'uli, og'ir. Achchiq hissa [11, p. 140–141].

Shu o'rinda taniqli rus shoir va yozuvchilarining taxalluslaridan misollar keltirishni joiz deb bildik.

Taxallusi	Haqiqiy ismi
Anna Axmatova	Gorenko
Arkadiy Gaydar	Arkadiy Golikov
Maksim Gorkiy	Aleksey Peshkov
Veniamin Kaverin	Veniamin Zilber
Demyan Bedniy	Efim Pridvorov
Evgeniy Petrov	Yevgeniy Kataev
Ilya Ilf	Yechiel-Leib Arieovich Fainzilberg
Boris Akunin	Grigoriy Chxartishvili
Kir Bulychev	Igor Mojevko

Aleksandra Marinina	Marina Alekseyeva.
Дарья Донцова	Agrippina Dontsova.
Татьяна Полякова	Roganova
Eduard Limonov	Savenko

Xulosa. O'zbek nomshunoslari keng ko'lamli olib borgan keyingi yillarda o'zbek tilshunosligi sohasini bir qator monografiyasi risolalar hamda ko'p sonli ilmiy hamda ilmiy-ommabop maqolalar bilan boyitdi. Bu sohada, ayniqsa, T. Nafasov, Z.Do'simov, H.Hasanov, S.Qorayev, N.Oxunov, N.Xusanov, G.Enazarov, H.Donierov, A.Otajonova, B.O'rinboev kabi olimlarning hissasi kattadir.

O'zbek nomshunosligida mavjud bo'lgan ishlarning aksariyatida ismlar, qisman laqab va taxalluslar, mikrotoponim va makrotoponimlar, etnonimlar tahlil qilingan, xolos. Lekin o'zbek tilidagi atoqli otlarning ba'zi tiplari shu kunga qadar o'rganilgan emas yoki kam tahlil qilingan. Unday masalalar qatoriga kosmonimlar (astronimlar), mifonimlar, nekronymmlar, nekronymmlar, kgematonimlar, anonimlar, Gemeronimlar, badiiy onomastika, onomastika uslubiyati, laqab va taxalluslar, atoqli otlarning imlosi, onomastik birliklarning amaliy transkripsiyasi va transliteradiyasi, nomshunoslikning amaliy va nazariy muammolari, jumladan onomastik leksikografiya muammolari kiradi.

Taxalluslar adabiy va ijtimoiy hayotning muhim omillaridan biri sifatida o'rganishga loyiqdir. Ism uning egasining hayoti va xarakteriga ko'proq ta'sir qiladi. Va soxta ismlarni qabul qilishda familiya, ism va otasining ismi kombinatsiyasi bilan bog'liq bo'lgan ma'lum bir shaxs shakllanadi. Ya'ni, taxallus tanlash bilan inson o'z taqdirini o'zi tanlaydi ekan.

Har qanday ismning tovushi katta ma'lumot oqimini olib boradi. Bu xushchaqchaq, yoqimli, ulug'vor, mehribon bo'lishi mumkin, ammo u xavotirga solishi, qo'rqitishi va dushmanlikni keltirib chiqarishi mumkin. Taxallus odamga psixologik ta'sir ko'rsatishi, ma'lum birlashmalarni uyg'otishi, ma'lum bir tasvirni yaratishi mumkin.

Taxalluslar o'z hayotlarini davom ettirmoqda. Ijodkor odam uchun ajoyib va o'ziga xos ism ba'zan uning muvaffaqiyatining yarmidir. Qolganlari muallifning o'ziga bog'liq.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Авезова Д. С. ПСЕВДОНИМЫ, ИХ ПОНЯТИЕ И РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ //Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 423-430.
2. A. Nurmonov, A. Sobirov, Sh. Yusupova "Hozirgi o'zbek adabiy tili" 216-219- bet.
3. Псевдонимы [Электронный ресурс] /Режим доступа: [https:// propsevdo .ru/litra.php](https://propsevdo.ru/litra.php)
4. Российский гуманитарный энциклопедический словарь: В 3 т. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС: Филол. фак. С.-Петербург. гос. ун-та, 2002.
5. Синдаловский Н. А. Псевдоним: легенды и мифы второго имени // Нева. - 2011. - N 2. - С.215-238.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/2 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).